

YO'L TRANSPORT XODISALARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI TERGOV QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA TAKLIFLAR

Kapitan Qulmatov Abror Ashur o'g'li

abrorkulmatov1994@gmail.com

Yashnobod tuman IIO FMB xuzuridagi Tergov bulimi tergovchisi

Ishda qonun hujjatlarida mustahkamlangan va amaliyotda qo'llaniladigan, aniq faoliyat turlarida batafsil bayon etilgan umumiy va maxsus chora-tadbirlardan iborat bo'lgan yo'l-transport jinoyatlarining oldini olish va oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar tizimi ko'rib chiqiladi, shuningdek, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar taklif etiladi. Ishda yo'l-transport jinoyatlarini o'rganib, ularni sodir etish uchun sharoit, sabab va shart-sharoitlar aniqlangan. Muallif yo'l harakati jinoyatlarining asosiy omillari, ya'ni yo'l holati, transport vositalari, haydovchilar, qonun hujjatlaridagi noaniqlik va kamchiliklarni o'rganib, ularning o'zaro bog'liqligini qayd etadi. Yo'l harakati xavfsizligi masalalariga oid qonunchilik normalari va ilmiy ishlanmalar, yo'l harakati jinoyatlarining oldini olishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar o'rganilib, qonunchilik bazasi va yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashda qo'llanilayotgan vositalardagi kamchiliklar aniqlandi. Muallif yo'l harakati jinoyatlarining oldini olish va oldini olish bo'yicha umumiy va maxsus chora-tadbirlar tizimini ishlab chiqadi, yo'l harakati xavfsizligini yaxshilash bo'yicha aniq chora-tadbirlarni ochib beradi, beshta harakat blokiga umumlashtiriladi. Muallif yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha davlat dasturining samarali amalga oshirilishiga yo'l-transport jinoyatlarining oldini olish va oldini olishga qaratilgan umumiy va maxsus chora-tadbirlarni kompleks tarzda amalga oshirishgina olib keladi, degan xulosaga keladi.

Kalit so'zlar: yo'l harakati jinoyatlari, yo'l harakati jinoyatlarini sodir etishga yordam beruvchi omillar, yo'l harakati jinoyatlarining oldini olish va oldini olish choralari.

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash davlat faoliyatining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki yo'l transportida sodir etilgan jinoyatlar (keyingi o'rinlarda yo'l-transport hodisalari) eng muhim va himoya qilinadigan huquq va erkinliklari - inson hayoti va sog'lig'iga, shuningdek, mulkka tajovuz qiladi, bu esa keyinchalik salbiy oqibatlarga olib keladi. iqtisodiy davlatlarga ta'sir qiladi. Yo'l-transport hodisalari eng ko'p sodir etiladigan

jinoyat turlaridan biri bo'lib, ularning kechikishi yuqori. Huquqbuzarliklarning oldini olish faqat yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarning samaradorligiga, jinoyatchining shaxsiyatiga e'tibor qaratilayotgan taqdirdagina mumkin bo'ladi, chunki aynan shaxs ularni sodir etish sabablarini va umuman yo'l holatini ko'rsatadi. Yo'l harakati qoidalarini buzishning noqulay dinamikasi va ularning jamiyat uchun xavfliligining yuqori darajasi ushbu huquqbuzarliklarni aniqlash, oldini olish va oldini olishning ishonchli tizimini yaratishni taqozo etmoqda.

Yo'l-transport hodisalari ko'p hollarda ehtiyotsizlik sodir bo'lgan jinoyatlar hisoblanadi, ular bevosita qasdning yo'qligi bilan tavsiflanadi. Shuning uchun biz ba'zi olimlarning jinoyatchining shaxsiyati baxtsiz hodisa sodir bo'lishining asosiy omili deb hisoblaydigan fikriga to'liq qo'shila olmaymiz. Insonga har doim ma'lum holatlar, muhit va vaziyat ta'sir qiladi. Shunday ekan, yo'llardagi jinoyat holati uchun barcha javobgarlikni haydovchiga yuklash noto'g'ri, deb hisoblaymiz. Agar voqea sodir bo'lishiga sabab bo'lgan asosiy omillar yo'l holati, transport vositalari, haydovchi va ularning o'zaro bog'liqligidagi qonun hujjatlaridagi noaniqliklar va bo'shliqlar ekanligini asos qilib olsak, shuni aytishimiz mumkinki, shaxs ob'ektiv ta'sir ostida. yo'l harakati bilan bog'liq sabablar va shartlar jinoiy xatti-harakatlarning butun mexanizmining asosiy va eng muhim bo'g'ini bo'lib xizmat qiladi. Buning sababi shundaki, yo'l holatining ko'rinadigan statik xususiyatiga qaramay, u doimiy ravishda yangilanadi va o'zgaradi. Bu holat har bir alohida yo'l harakati jinoyati kelib chiqishining o'ziga xosligi va dinamikligini va umuman olganda, baxtsiz hodisalar darajasini belgilaydi. Atrof-muhitning o'zgarishi haydovchidan doimiy e'tiborni talab qiladi va sodir bo'layotgan o'zgarishlarni hisobga olgan holda haydash parametrlariga kerakli tuzatishlarni kiritadi. Yo'l harakati parametrlari va real sharoitlar o'rtasidagi nomuvofiqlik ekstremal vaziyatlarga olib keladi va avtotransport jinoyatiga olib kelishi mumkin. Avtotransport jinoyatlarining ob'ektiv shartlarining o'ziga xos xususiyati ularning xilma-xilligi, nomuvofiqligi va xavf manbalarining o'zgaruvchanligidir.

Tadqiqot jarayonida biz yo'l-transport hodisalarining sodir bo'lishiga yordam beradigan quyidagi asosiy omillarni aniqladik:

- yo'l sharoiti, unga quyidagilar kiradi: transport vositasi yo'nalishining ko'rinishi va ko'rinishi, yo'lning kengligi, yo'laklarning mavjudligi yoki yo'qligi, to'xtash joylarida "cho'ntaklar" va yo'lning xavfsizligi, tabiati va holatini ta'minlaydigan boshqa dizayn xususiyatlari. yo'l qoplamasi va uning yuzasi, harakat intensivligi, tegishli yo'l belgilarining

yo'qligi, yo'lning muammoli joylari, ma'lumotlarning etarli emasligi, yo'l chizig'i bo'ylab reklamaning ko'pligi, piyodalar, avtomobil yo'llaridan foydalanishda texnik qoidalarga rioya qilmaslik, o'z vaqtida baxtsiz hodisaga javob berish va voqea sodir bo'lgan joyda tibbiy yordamga tez va o'z vaqtida kirish imkoniyatining etishmasligi;

- bir tomondan, uzoq muddatli foydalanish tufayli texnik talablarga javob bermasligi mumkin bo'lgan avtotransport, boshqa tomondan - "noto'g'ri qo'llarda" ko'plab yangi kuchli avtomobillar, tez sur'atlar bilan. avtomobilsozlik va avtotransport vositalarini boshqarishni avtomatlashtirishning rivojlanishi, bu esa o'z navbatida haydovchining e'tibor darajasini pasaytiradi, ularning imkoniyatlarini ortiqcha baholanishiga, shuningdek, transport vositalari egalarining avtotransport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish va malakali ko'rikdan o'tkazish standartlariga rioya qilmasligiga olib keladi. ;

- haydovchi, uning shaxsiy psixologik fazilatlari (transport vositasi haydovchisining to'g'ri axloqiy tarbiyasi va odob-axloq qoidalarining yo'qligi, beparvolik, beparvolik, ekstremizm), ijtimoiy-demografik fazilatlar (jinsi, yoshi, ma'lumoti, ijtimoiy mavqei, kasbi, oilaviy ahvoli, moliyaviy ahvoli). vaziyat, yashash joyi), ijtimoiy-huquqiy fazilatlar (ilgari sudlanganlik, ma'muriy huquqbuzarliklar, intizomiy huquqbuzarliklar), psixofiziologik fazilatlar (ma'lumotni, qarorlarni, xatti-harakatlarni idrok etish va qayta ishlashdagi nuqsonlar), haydovchilik tajribasining etishmasligi, zarur bilim va haydashning etishmasligi ko'nikmalar (ko'pincha haydovchilik guvohnomasining yo'qligi), mastlik holati. Yuridik adabiyotlarda baxtsiz hodisa sodir bo'lgan jinoyatchi shaxsining besh turi ajratiladi: to'g'ridan-to'g'ri jinoiy, o'ziga ishongan, beqaror (vaziyatli), ehtiyotsiz va hissiy shaxs turlari, faqat birinchi turdagi jinoiy yo'nalish aniq ifodalangan;

- tartibga soluvchi qonun hujjatlaridagi noaniqliklar va bo'shliqlar: yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun javobgarlik; davlat organlari tomonidan qonunlarga rioya qilish va o'z vazifalarini bajarish ustidan nazorat qilish (birinchi navbatda, bu haydovchilik guvohnomalarini berish, yo'l harakati qoidalarini buzganlik uchun jarima solish va undirish, yo'l holatini yaxshilash uchun moliyalashtirish va tadbirkorlik faoliyatini boshqarishga taalluqlidir. korruptsiyaning rivojlanishiga); yo'l-transport hodisalarini tekshirish, chunki yo'l-transport hodisalarining sabablari va shartlarini aniq aniqlash kelajakda ularning oldini olish choralarini ishlab chiqish imkonini beradi.

**Yo'l transport hodisalari bilan bog'liq jinoyatlar yuzasidan MUAMMO va
TAKLIF**

1. Jinoyatni kvalifikasiya qilish bo'yicha.

- **MUAMMO:** JKning 266-moddasini tergov qilish amaliyotida, fuqarolar o'rtacha og'ir yoki og'ir shikast olgan taqdirda ushbu moddaning 1-qismi bilan kvalifikasiya qilinishi belgilangan. Ammo tergov amaliyotida shunday holatlar bo'ladiki shaxs vafot etmaydi, uning axvoli esa juda og'ir holatda bo'lib, u o'zini boshqara olmaydigan darajada nogiron bo'lib qoladi. Ushbu holatda fuqarolarning yaqin qarindoshlari tomonidan haqli e'tirozlar kelib tushmoqda. (misol tariqasida bir fuqaroning kichik barmog'i sinib qolsa, JKning

266-moddasi 1-qismi bilan kvalifikasiya qilinsa-yu, ikkinchi fuqaroning butun umr nogiron bo'lib qolishi ham JKning 266-moddasi 1-qismi bilan kvalifikasiya qilinishini ko'rish mumkin). Videota'svir ilova qilinadi.

- **TAKLIF:** Shu sababli JKning 266-moddasida-

o Transport vositasini boshqaruvchi shaxs tomonidan transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzish badanga o'rtacha og'ir yoki og'ir shikast etkazilishiga sabab bo'lsa, deb ko'rsatib o'tilgan dispozisiyani ikki qismiga ajratish ya'ni 1-qismini huddi shu dispozisiya

o a) o'rtacha og'ir shikast etkazish bandi bilan;

o b) akogol mastlik va giyoxvandlik vositalari, boshqa psixotrop moddalarni istemol qilgan holda badanga engil shikast etkazish bandlari bilan to'ldirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

o Shu bilan 2-qismi shu dispozisiya

o a) og'ir shikast etkazish bandi bilan;

o b) akogol mastlik va giyoxvandlik vositalari, boshqa psixotrop moddalarni istemol qilgan holda badanga o'rtacha og'ir shikast etkazish bandlari bilan;

o v) ikki va undan ortiq shaxs badaniga o'rtacha og'ir shikast etkazishga sabab bo'lsa to'ldirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Qolgan qismlarga ham huddi shu kabi bandlar bilan to'ldirish va sanksiyasini belgilash lozim. (Rossiya qonunchiligida shunday bandlar mavjudligini ko'rish mumkin).

- **MUAMMO:** Shundan yo'l-transport hodisalari mavjudki, ushbu yo'l-transport hodisalarini 16 yoshgacha bo'lgan fuqarolar tomonidan sodir etilib, ko'plab muammolarga

sababchi bo'lmoqda. Bunday sabablardan biri jinoyat ishini tergov qilishda jinoyat tarkibi bo'lmaganligi sababli JPKning 83-moddasiga asosan tugatilmoqda. Bu esa moddiy zarar undirish bo'yicha ko'plab muammolar yuzaga kelmoqda. (Misol tariiasida 14 yoshli fuqaro onasiga tegishli bo'lgan avtomashinani uning ruxsati bilan olib ketadi, yo'lda esa uning aybi bilan YTH sodir bo'ladi. Shu bilan birga bu erda jinoyat tarkibi bo'lmaganligi sababli jinoyat ishi tugatiladi. Aybdor tomon esa jabrlanuvchi tomonga moddiy zararni undir choralari ko'rmasdan qochib yuradi. Jabrlanuvchining e'tirozlariga sababchi bo'ladi) Tergov amaliyotidan misol mavjud.

- **TAKLIF:** Shu sababli JKning 261-moddasi

o Transport vositasidan foydalanish uchun mas'ul shaxsning mast holatdagi yoki giyovandlik vositalari, ularning analoglari, psixotrop moddalar yoki shaxsning aql-idrokiga ta'sir ko'rsatuvchi boshqa moddalar ta'siri ostida bo'lgan shaxsni temir yo'l, dengiz, daryo, havo, avtomobil transporti yoki boshqa transport vositasini boshqarishiga yo'l qo'yishi badanga og'ir shikast etkazilishiga yoxud odam o'lishiga sabab bo'lsa, deb ko'rsatilgan dispozisiyaga voyaga etmagan shaxsga deb ko'rsatilgan band bilan to'ldirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

- **MUAMMO:** Bundan tashqari tergov amaliyotida JKning

266-moddasini kvalifikasiya qilishda "yo'l harakati qoidalari" juda katta ahamiyatga ega bo'lib, ushbu "yo'l harakati qoidalari"da jinoyatni kvalifikasiya qilishda ko'plab muammolar yuzasga kelmoqda. Buladardan, avtoturargoxda xarakatlanayotgan transport vositalari to'qnashuv sodir qilganda YHQning 60-bandida "Transport vositalarining harakat yo'nalishlari kesishadigan va o'tish navbati Qoidalarda nazarda tutilmagan hollarda haydovchi o'ng tomondan yaqinlashib kelayotgan transport vositasiga yo'l berishi kerak" deb ko'rsatilgan qoidada aniq joylar ko'rsatilmaganligi, fuqarolarning e'tiroziga va turli xil muxokamalarga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga tergov amaliyotida YHQning 126-bandida "turar joy dahalaridan chiqishda haydovchilar boshqa harakat qatnashchilariga yo'l berishlari kerak" va 127-bandida "ushbu bo'lim talablari hovli hududlariga (uy-joy binolari orasidagi er uchastkasiga) ham tegishlidir" degan bandlarini avtoturargoxlarda sodir bo'lgan yo'l-transport hodisalarini bog'lab, notog'ri huquqiy baho berilib, notog'ri kvalifikasiya qilinishga olib kelmoqda. (Tergov amaliyotida misol keltiriladi).

- **TAKLIF:** Ushbu muammolarning oldini olish hamda tergov amaliyotida yuqoridagi kabi kamchilliklarni bartaraf etish maqsadida “yo‘l harakati qoidalari”ning ushbu bandlariga aniq norma sifatida 60-bandga “Transport vositalarining harakat yo‘nalishlari kesishadigan va o‘tish navbati Qoidalarda nazarda tutilmagan (avtoturargohlarda, tartibga solinmagan chorraxalarda, va h.k) hollarda haydovchi o‘ng tomondan yaqinlashib kelayotgan transport vositasiga yo‘l berishi kerak” deb to‘ldirish, 126 va 127-bandiga esa huquqiy ta'rif yoki aniq sharh berilishi kerak.

- **MUAMMO:** Tergov amaliyotida yo‘l-transport hodisalari yo‘l qatnov qismining nosozligi tufayli sodir bo‘lishi kabi muammolar ham mavjud. Bunday vaziyatlarda tergovchi YHQning “navbatchi” 77-bandi “Haydovchi harakatning serqatnovligini, transport vositasi va yukning xususiyati hamda holatini, yo‘l va ob-havo sharoitini, shuningdek harakatlanish yo‘nalishidagi ko‘rinishni hisobga olgan holda transport vositasi tezligini belgilangandan oshirmasdan boshqarishi kerak.” deb ko‘rsatilgan band bilan bilan kvalifikasiya qilib, go‘yoki yo‘l qatnov qismi nosoz holatda bo‘lsada haydovchi tezlikni belgilangandan oshirmasdan xarakatlanish kerakligini vad qilib, haydovchini jinoiy javobgarlikka tortishga urinadi. Bu esa o‘z navbatida fuqarolarning jiddiy e'tirozlariga sabab bo‘ladi. Yo‘l qatnov qismining nosozligi tufayli sodir bo‘lgan YTHlarni JKning 269-moddasi bilan kvalifikasiya qilish ko‘rsatilgan bo‘lsada, amaliyotda qanday holatda va sharoitda ushbu modda bilan kvalifikasiya qilish uchun aniq va yagona noorma yo‘q. (misol keltiriladi).

TAKLIF: Shu kabi yo‘l-transport hodislarini tergov qilish amaliyotida JKning 269-moddasini tatbiq qilish, fuqarolarning qonuniy manfaatlarini ta'minlash maqsadida avtomobil yo‘llaridan foydalanish va ularni qo‘riqlash, ya'ni avtomobil yo‘llarida va shu yo‘llar uchun ajratilgan mintaqada tegishli ruxsatsiz er osti va er usti kommunikasiyalari o‘tkazish, ularni ta'mirlash, bu ishlarni bajarishning belgilangan shartlari va muddatlariga rioya qilmaslik, o‘zboshimchalik bilan arklar, to‘siqlar, shlagbaumlar yoki boshqa inshootlar o‘rnatish, yo‘llarga material va boshqa narsalarni uyub qo‘yish, yo‘l ustini buzish yuzasidan yagona va aniq bir norma tariqasida “yo‘l harakati qoidalari”ga 30-bob tariqasida to‘ldirish taklif etiladi. Albatta yuqoridagi norma bevosita transport vositalari harakatlanishi bilan chambarchas bog‘liq.

Shu bilan birga, yo'l-transport hodisalarining oldini olish bo'yicha har qanday chora-tadbirlar majmuasining muhimligi haqida gapirib bo'lmaydi, chunki ular bir tizimni

ifodalaydi va bir-biri bilan o'zaro bog'liqdir. Shunday qilib, ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni qonunchilik va me'yoriy jihatdan mustahkamlamasdan va yo'l harakati holatini qayd etishning texnik vositalaridan foydalanmasdan ularni amalga qo'llash mumkin emas. Shuningdek, mafkuraviy-axloqiy chora-tadbirlar amalga oshirilmaydi. Binobarin, mazkur chora-tadbirlarning barchasini kompleks tarzda amalga oshirish orqaligina belgilangan maqsad – yo'l harakati jinoyatlarining oldini olish va yo'l harakati xavfsizligi darajasini oshirishga erishish mumkin bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

1. Yo'l harakati jinoyati: shakllari, sabablari, ijtimoiy nazorat / Kravtsov A.Yu., Siroxin A.I., Skomoroxov R.V., Shixanov V.N.; Tahrirlovchi: Luneev V.V. Sankt-Peterburg: "Huquqiy markaz matbuoti" nashriyoti, 2011. 474 p.
2. Kuznetsov A.P., Izosimov S.V., Marshakova N.N. Hozirgi bosqichda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashning dolzarb muammolari. "Transport qonuni", 2006 yil, N 1.
3. Solyanoy A.V. Yo'l harakati jinoyatlarining oldini olish: referat. dis. Ph.D. qonuniy Sci. - 12.00.08 - M., 2011 y. -26 s.